

TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Orhan ÇELTİKÇİ*

Nurbolat SEMBİ*

Öz

Bu çalışmada; Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyetlerinin eğitim sistemleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Her iki ülkenin eğitim sistemlerinin tarihsel süreci, eğitim sisteminin amaçları, eğitim sistemlerinin yapısı, öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçleri, bu süreçte verilen dersler, öğretmenlerinin yetiştirilmesi konuları irdelenerek incelenmiştir.

Çalışma literatür taraması yapılarak betimsel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla Türkiye Kazakistan eğitim sistemi çeşitli yönleriyle karşılaştırılarak alanına kuramsal katkı sağlamayı aynı zamanda iki Türk Devletinin eğitim alanında birbirini tanıması hedeflenmiştir. Makalede Türkiye ve Kazakistan eğitim sistemlerinin hedefleri yönünden benzerlik gösterdiği, eğitimin bir sistem olarak hiyerarşik yapılanmalarının aynı olduğu, ilk, orta ve lise düzeyinde gerek süre gerek se ders müfredat ve ağırlıklarında farklılıkların olduğu anlaşılmıştır. Ders muhtevaları yönünden Kazakistan eğitim sisteminde Yabancı Dil, Edebiyat, Dünya Tarihi, Kişisel Gelişim derslerinin Türkiye'ye göre önce verilmeye başlandığı ayrıca Türkiye'den farklı olarak Kazakistan'da Rus Edebiyatı, Yurt Bilgisi, Tarihi Şahıslar, Kendini Geliştirme ve Hukuk Derslerinin olduğu, Din Derslerinin Türkiye'ye göre geç sınıflarda başladığı anlaşılmıştır. Haftalık ders saatlerine bakıldığında ise ilk ve orta düzeyinde (1-8. Sınıf) haftalık ders saatinin Türkiye'de Kazakistan eğitim sistemine göre fazla olduğu, lise düzeyinde ise Kazakistan eğitim sisteminde ise haftalık ders yükü ve saatinin Türkiye'ye göre fazla olduğu bunun sebebinin Lise süresinin Türkiye'de 4 Kazakistan'da 3 yıl olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Kazakistan, Eğitim Sistemi, Karşılaştırmalı Eğitim, Müfredat.

COMPARISON OF TURKEY AND KAZAKHSTAN EDUCATION SYSTEM

Abstract

In this study has tried to compare the educational systems of the Republic of Turkey and the Republic of Kazakhstan. In this paper, the historical context of each country's educational system, the aim of the education system, the structure of the education system, education and training processes, issues of the teachers training were investigated.

The study was carried out by means of descriptive research method through literature review. By this study, it is aimed to compare the education system of Turkey Kazakhstan with various aspects and to provide the theoretical contribution to the field and at the same time to recognize each other in the education field of two Turkish States. It has been understood through research that the educational systems of Turkey and Kazakhstan are similar in terms of their aims and that there are differences in curriculum and weights at primary, secondary and high school level, that hierarchical structures are the same as educational system. As a result of course contents, foreign language, literature, world history, individual development courses in Kazakhstan education system started to be given according to Turkey, and in addition to that in Turkey, there are Russian Literature, Homeland, Historical Persons, Self Improvement and Law Courses in Kazakhstan, It is understood that the classes started in late classes according to Turkey. When you look at the weekly lecture hours, the weekly lecture hours at the first and middle level (Grades 1-8) are higher than the education system in Kazakhstan in Turkey. At high school level, the weekly course load and hour in the Kazakh education system is more than in Turkey. This is due to the fact that the duration of high school is 4 years in Turkey and 3 years in Kazakhstan

Key Words: Turkey, Kazakhstan, Education System, Comparative Education, Curriculum.

* Yardımcı Doçent Doktor, Süleyman Demirel Üniversitesi/ Isparta, e-mail: orhanceltikci@sdu.edu.tr

* Doktora Programı Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi/ Isparta, e-mail:nurka.kazak@gmail.com

GİRİŞ

Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetleri bağımsız Türk Devletlerinden ikisidir. Bu iki Türk devletinin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması iki devletin birbirini tanıması açısından önemlidir. Karşılaştırmalı eğitim; eğitim ve öğretim sorunlarının çözülmesi için farklı ülkelerdeki eğitim sisteminin benzerlikleri ve farklılıklarını tanımlamaya yardım eden, benzer görünen olguları açıklayan ve eğitim uygulamaları hakkında yararlı teklifler getiren bir disiplin olarak bilinmektedir (Cramer ve Bravne; 1965). Ayrıca ülkelerin mevcut eğitim sorunları ve nedenlerini, diğer ülkelerdeki benzer etkenlere değinerek saptayan ve yorumlayan bir araştırma alanıdır da denilebilir. Karşılaştırmalı eğitim, eğitime sistematik bir yaklaşım getirir (Demirel; 1998).

TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN CUMHURİYETLERİ EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Türkiye ve Kazakistan Anayasalarında Eğitim: Her iki cumhuriyet anayasasında da ülkede uygulanacak eğitim ve öğretim sistem ve amaçlarıyla ilgili bir amir maddeye yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim hedefleri Anayasasının (1982 Anayasası) 42. Maddesinde yer almıştır. TC. 1982 Anayasasının 42. Maddesinde: *“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir. Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez. Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası antlaşma hükümleri saklıdır”* denilmektedir (TC.1982 Anayasası;2002;M.42; Coşkun;1997). Bu maddeden Eğitim ve öğretimin bir hak olduğu, İlköğretimde zorunlu olduğu (4+4+4 Eğitim sistemi ile zorunlu eğitim süresi artmıştır), Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde Atatürk İlke ve İnkılaplarının gözetileceği, teknik ve bilim yönünde çağdaş eğitim sisteminin önemli olduğu, Devlet okullarında eğitim ve öğretimin parası olduğu, Eğitim dilinin sadece Türkçe olduğu, ülke genelinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin devlet denetiminde olduğu vurgulanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti Devleti Anayasası 30 Ağustos 1995 tarihinde kabul edilmiştir. Anayasanın 30. Maddesi Kazakistan Cumhuriyeti eğitim sistemi ve hedefleriyle ilgilidir. 30. Maddede: *“Vatandaşların, devlet eğitim kurumlarında ücretsiz orta eğitim alma hakkı güvence altına alınır. Orta eğitim zorunludur. Vatandaşlar, devletin yüksek eğitim kurumlarında rekabetçi bir temelde, yüksek eğitim alma hakkına sahiptirler. Vatandaşlar*

kanunda belirtilen esas ve koşullarda, özel eğitim kurumlarında eğitim alma ve ödeme yapma hakkına sahiptir. Devlet ülke genelinde zorunlu genel eğitim standartlarını belirler. Her türlü eğitim kurumunun faaliyeti bu standartlara uygun olmalıdır” hükmü yer almaktadır (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası “Қазақстан Республикасының Конституциясы”; 1995; Eren ve Asker; 2012). Bu maddeden Kazakistan Cumhuriyetinde de eğitim ve öğretimin devlet okullarında ücretsiz olduğu, özel okullarda öğrenci okutma hakkı ve paralı olduğu, eğitim ve öğretimin devlet garantisi altında bir hak olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Her iki cumhuriyetin anayasalarında bulunan (T.C. 1982 A.Y. M. 42, ve Kazakistan 1995, A.Y. M. 30.) hükümler iki ülkenin eğitim sisteminin temelini oluşturmaktadır.

Türkiye ve Kazakistan Eğitim Sistemleri ve Eğitim Hedefleri: Eğitim sistemleri Anayasa maddesinden hareketle çıkartılıp yürürlüğe giren kanunlarla şekillenmiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti’nin temel amaç ve hedefleri 16.06.1973 tarih ve 1739 sayılı “Milli Eğitim Kanunu” ile belirlenmiştir. Bu kanuna göre Türk Milli Eğitiminin temel amaçları:

“a) Atatürk İnkılap ve ilkelerine ve anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini ve benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

b) Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu açısından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karakter hür ve bilimsel güce, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

c) İlgi, eğitim ve yeteneklerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve bunların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.” şeklinde tanımlanmıştır (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html (E.T. 01.03.2016). Amaçlanan hedeflere ulaşmaktan Milli Eğitim Bakanlığı sorumlu tutulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti eğitim sistemi yapı ve işleyişi açısından değerlendirildiğinde sistemin bütün olarak işleyişinden birinci derecede Milli Eğitim Bakanı sorumludur. Milli Eğitim Bakanlığı yönetim sistemine uygun olarak ülke genelinde teşkilatlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı merkezi Başkent Ankara’dadır. Eğitim ve öğretim hizmetleri merkezden yönetim esasına göre teşkilatlanmıştır. İllerde eğitim ve öğretim faaliyetleri “İl Milli Eğitim Müdürlüğü” kurumu adı altında teşkilatlanmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğünün idari amiri İl Milli Eğitim Müdürüdür. İldeki eğitim faaliyetlerinden İl Valisine ve Milli Eğitim Bakanına karşı sorumludur. Sistem İlçelerde de teşkilatlıdır ve ilçelerde “İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü” adı altında teşkilatlanmıştır. İlçelerde ise eğitim ve öğretimden İlçe Milli Eğitim Müdürü İlçe kaymakamı ve İl Milli Eğitim Müdürüne karşı sorumludur. Eğitim, sistem olarak temel faaliyetine okullarda başlamaktadır. Okulları okul müdürü yönetmekte olup okul müdürleri eğitim ve öğretim faaliyetleri ile kanun koyucunun hükümlerini uygulamaktan ve sorumluluklarını yerine getirmekten ilçede ise ilçe Milli Eğitim Müdürüne, il de ise İl Milli Eğitim müdürüne karşı sorumludur (Bakınız Tablo I.).

Kazakistan Eğitim Sisteminin yapısına bakıldığında ülke geneli kurumsallaşmanın yeni olduğu anlaşılmaktadır. Kazak Türkleri uzun yıllar (1734-1969) Rus hâkimiyeti altında yaşamışlardır (Kurat; 1999; Boranbeyeva; 2004). Bu dönemde milli bir eğitim öğretim faaliyeti bakımından ciddi düzeyde uygulama olmamıştır. 1841 yılında bir Kazak Türkünün idaresinde Kazak Lisesi açılmıştır. (Doğusoy; 1998; 55-56) Kazakistan 1929 yılına kadar Arap alfabesi, 1929-1940 yılları arası Latin alfabesi ve 1940'tan günümüze kadar da Kiril alfabesi kullanmıştır. 2007 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev Latin alfabesine geçilmesi konusunda çalışmaların hızlandırılmasını istemiştir (Gömeç;1999). Bu yönde eğitim ve öğretim faaliyetleri devam ettirilmektedir. Kazakistan Eğitim sistemi incelendiğinde merkezden taşraya doğru yapılanmanın olduğu anlaşılmaktadır. Merkezde (Başkent) “Eğitim ve Bilim Bakanlığı” bulunmaktadır. Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı taşrada kurumsallaşma olmuştur¹. (Bakınız Tablo I.). İllerde; İl Eğitim yönetimi, ilçelerde; İlçe eğitim yönetimi bulunmaktadır. Okullar ise İlk, Orta, Lise yönetimi ve bölümü olarak yapılmış yönetimlerinde direktör adı verilen yöneticiler bulunmaktadır. Direktörler ilçe ve il yönetimlerine karşı sorumlu olarak görevlerini yerine getirmektedirler. Kazakistan’da eğitim ve öğretim faaliyetleri “Kazakistan Eğitim ve Bilim Kanunu’na” göre devam ettirilmektedir. Esas nameler adıyla (Türkiye’de Tüzük), Nizamname (Yönetmenlik) her okul yönetiminin kendi hazırlayabildiği kurallar çıkartılıp bu kurallar çerçevesinde okullar yönetilmektedir.

Tablo I.

Türkiye-Kazakistan Eğitim Sistemi Hiyerarşik Yapısı ve Yönetimi.

Türkiye Cumhuriyeti	Kazakistan Cumhuriyeti
Milli Eğitim Bakanlığı (Bakan)	Eğitim ve Bilim Bakanlığı (Bakan)
İl Milli Eğitim Müdürlükleri (Müdür)	İl Eğitim Yönetimi (Başkan)
İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri (Müdür)	İlçe Eğitim Yönetimi (Başkan)
İlk, Orta, Lise Müdürlükleri (Müdür)	İlkokul (Bastavış, Mektep Direktör Tarafından yönetilir. Ortaokul, Lise (Negizgi Orta Mektep, Direktör)
Üniversite (Rektör)	Üniversite (Joğargı Oqu Rektörü)

Tablodan her iki ülkenin eğitim sisteminin merkezden taşraya doğru yapılandığı görülmektedir. Kurumlar yönetim olarak aynı şekilde silsile yoluyla örgütlenmişlerdir. Ancak Türkiye’de bakanlığın adında “Milli” yer alırken Kazakistan’da bakanlığın adında “Milli” yer almamaktadır.

¹ Kazakistan’da taşra tönemini 14 yönetim birimine ayrılmıştır. Bu birimler: Akmola Bölgesinin Eğitim YönetimiAktöbe Bölgesinin Eğitim Yönetimi 3. Almatı Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 4. Atrau Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 5. Güney Kazakistan Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 6. Doğu Kazakistan Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 7. Kuzey Kazakistan Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 8. Batı Kazakistan Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 9. Jambıl Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 10. Karagandı Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 11. Kostanai Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 12. Kızıldoru Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 13. Mangıstau Bölgesinin Eğitim Yönetimi, 14. Pavlodar Bölgesinin Eğitim Yönetimi birimleridir. Bakınız: Nazym Shuinshina, Türkiye’de Kazakistan Eğitim Sisteminin Örgütsel Yapısının Karşılaştırılması, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yayımlanmamış YL Tezi.

27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti'nin Eğitim Hakkındaki Kanunu'nun 11. maddesine göre, Kazakistan eğitimindeki temel amaç; *a) Millî ve insanî değerlere, ilmi ve pratik temellere dayalı olarak, bireyin çok seviyeli bilgi sahibi ve topluma katkı sağlayacak bir meslek sahibi olmasına yönelik öğrenim/eğitim alması için tüm imkânları sağlamaktır.*

b) Yurttaşlarını, milletini, anavatanı Kazakistan'ı gönülden sevmeye, Cumhuriyet'in millî ve kültürel değerlerine tam bağlılık ve Anayasaya, kamu çıkarlarına karşı zarar olabilecek herhangi bir faaliyete izin verilmemesinin öğretimini/eğitimi vermek. İnsanın kişiliğine saygı gösteren, devletin yapısına güvenen ve onu koruyan, kollayan sağlıklı yurttaşlar yetiştirmektir (Kazakistan Cumhuriyeti 319 Sayılı Eğitim Hakkında Kanunu, madde 11.). Bu amaçlardan Kazakistan eğitim sisteminin Kazakistan'ı seven ve benimseyen hukuku koruyan ve gözetken liyakatli meslek sahibi Kazak nesli yetiştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır.

Türkiye ve Kazakistan Eğitim İdaresi: Türkiye Cumhuriyetinde ve Kazakistan Cumhuriyetinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin düzenli ve tek elden koordine edilmesi ve hedeflerde belirlenen vatandaş yetiştirilebilmesi için eğitim bakanlıkları kurulmuştur. (Bakınız Tablo I.) Bu bakanlık Türkiye'de Milli vafına sahip olup "Milli Eğitim Bakanlığı" adıyla, Kazakistan'da ise bilim vafına sahip olup "Eğitim ve Bilim Bakanlığı" adıyla kurulmuştur.

Türkiye Cumhuriyetinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın kuruluş amacı Türk milli eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesi için 22.06.1933 tarih ve 2287 sayılı Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanunda, Bakanlığın kuruluş amacı şöyle belirtilmiştir: *"Türk ulusunu hür düşüncenin hakim olduğu bir hava içinde bilgi, sanat, teknik ve refah derecesi bakımlarından batı uygarlığı seviyesine yükseltmek, Türk ulusunun sahip olduğu milli, ahlaki, insani üstün değerleri geliştirmek, onu batı uygarlığının yapıcı, yaratıcı seçkin bir ortağı haline getirmektir".* Bu amaç, öncelikle devletin genel felsefesi ve buna dayalı olarak stratejisini ortaya koymaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevleri 3797 sayılı yasanın 2. maddesinde belirtilmiştir (3797 Sayılı Kanun: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/73.html> (E.T. 01.04.2016)). Buna göre bakanlığın görevleri şunlardır: Atatürk İnkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliği'ne bağlı, Türk milletinin milli, ahlaki, manevi, tarihi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş vatandaş olarak yetiştirmek üzere, Bakanlığa bağlı her kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip etmek ve denetim altında bulundurmaktır. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve her çeşit örgün ve yaygın eğitim kurumlarını açmak ve yüksek öğretim dışında kalan öğretim kurumlarının diğer bakanlık kurum ve kuruluşlarınca açılmasına izin vermek.

Türk Eğitim Sisteminin amaçları Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk milli eğitim sisteminin amaçları genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu amaçlar 1739 sayılı kanunun 2. maddesinde belirtilmiştir. Türk milli eğitimi sisteminin temel sistemi konusundaki okulların amaçları ise Milli Eğitim temel Kanunun 3. maddesinde özel amaçlar

başlığı altında şöyle ifade edilmektedir: “Türk eğitim ve öğretim sistemi, Türk milli eğitiminin genel amaçlarını gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçlarına, genel amaçlara, temel ilkelere uygun olarak tespit edilir”. Türk Eğitim Sisteminin genel amaçları Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün bireylerini; Atatürk ilke ve devrimlerine Anayasa’da ifade edilen Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir. Ayrıca Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, M. 2.).

Türk Eğitim sisteminin ilkelerine baktığımızda 14 ilkenin göze çarptığı görülmektedir. Bunlar: Genellik ve Eşitlik (Dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese Eşit olma, hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanımama) Ferdin ve toplumun ihtiyaçları (Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ölçüsünde eğitim), Yöneltilme (Kişilerin ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde eğitim görmeleri), Eğitim hakkı (Vatandaşların eğitim ve öğrenim haklarını sonuna kadar kullanmaları), Fırsat ve imkân eşitliği (yaş cinsiyet ve bölgeye göre ayırım yapmama) Süreklilik (Eğitimin devamlılığını sağlamak), Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği (Cumhuriyeti, değerlerini seven ve ülke değerlerini kendi değerlerinin üstünde tutan insan tipi yetiştirme), Demokrasi eğitimi (Yurttaşlarında sahip olması gereken demokrasi bilincini verme) Laiklik (Türk milli eğitim sistemi laik bir yapıya sahiptir. Okullarda din dersi zorunlu verilir.), Bilimsellik (Eğitim bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere göre düzenlenir. Planlılık, Karma eğitim (Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir). Okul ile ailenin işbirliği: (Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır). Her yerde eğitim (Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir (1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, m. 4).

Kazakistan’da eğitim alanından sorumlu kurum Eğitim ve Bilim Bakanlığıdır. Eğitim alanını düzenleyen yasal düzenlemelerden ilki 1992 yılında kabul edilen Eğitim Kanunudur. Bu kanunun üçüncü maddesine göre eğitimin temel ilkeleri şunlardır: Eğitim alma hakkında vatandaşların eşitliği, eğitim ve öğretim şekillerinde eğitim kurumlarının çeşitliliği, eğitimde süreklilik, eğitimin bilimsel ve seküler olması ile eğitim sisteminin idaresinde demokratik anlayıştır (Kuşçu; 2014). Eğitim ve Bilim Bakanlığı Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası, Kazakistan Hükümeti Kararnamesi ve diğer hukuki esaslara uygun olarak eğitim, ilim ve teknik alanlarda yönetimi ve düzeni amaçlar ve bu doğrultuda çalışır. Eğitim ve Bilim Bakanı, Kazakistan Hükümeti tarafından tayin edilir ve görevden alınır. Eğitim ve Bilim Bakan Yardımcıları da Hükümet tarafından tayin edilir ve görevden alınır.

Bakanlığın Görevleri; Devletin genel eğitim politikasını eğitim, ilim ve teknik alanlarında hazırlamak ve uygulamak, devlet okul kurumlarında parasız, garantili eğitimi temin etmek,

ilim ve eğitim alanlarını bilgilendirmek, ilim, eğitim ve teknik alanların mevzuatını geliştirmek için önerilerde bulunmak, ilmi ve pedagojik kadroları eğitmek ve onların çalışmalarını denetlemek, bakanlığın yetkileri dahilinde uluslararası işbirliği düzenlemek ve geliştirmek (Shuinshina; 2006).

Tablo II.

Türkiye’de ve Kazakistan’da Eğitim Sistemini Düzenleyen Kurallar (Hükümler).

Türkiye Cumhuriyeti	Kazakistan Cumhuriyeti
T.C. Anayasası (1982) (M. 42.)	Kazakistan Anayasası (1995) (M.30.)
1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu	319 Sayılı Kazakistan Eğitim Kanunu
Diğer Mevzuat	Diğer Mevzuat
222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	Esasnameler (Tüzük)
	*Her okul kendi hazırlayabilir.

Tablodan her iki ülkede de eğitim ve öğretim faaliyetleri bireysel haklar bağlamında Anayasa hükmü ile garanti altına alındığı anlaşılmaktadır. Eğitim faaliyetleri belirli bir nizam ve düzen içerisinde ilgili kanunlar hükümleri çerçevesinde sürdürülmektedir. Dikkat çeken ayrıntı Kazakistan’da okullar kendi işleyişleri ile ilgili yönetmelik çıkarabilmektedirler. Türkiye’de ise Yönetmelik Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkartılmaktadır.

Türkiye ve Kazakistan Eğitim Sistemlerinde Kurumsallaşma: Her iki eğitim sisteminde eğitim verilen kurumlar eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tiplerine göre örgün ve yaygın eğitim kurumları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türk Milli Eğitim sisteminin yapısı da yine 1739 sayılı kanunda şekillenmiş olup bu kanuna göre şekillenen Milli Eğitim Sistemi, “Örgün Eğitim” ve “Yaygın Eğitim” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (1739 S.K. M. 18.) Örgün Eğitim: Türk Eğitim Sisteminde örgün eğitim içerisinde okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim yer almaktadır (Korkmaz; 2005).

Kazakistan’da eğitim verilen kurumlarda eğitim öğretim faaliyetlerinin tipleri sadece örgün eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Kazak Milli Eğitim yapısı da yine 319 Sayılı kanunda şekillenmiş olup Bu kanuna göre şekillenen Milli Eğitim Sistemi “Örgün Eğitim”den oluşmaktadır. Örgün Eğitim: Kazak Eğitim Sisteminde örgün eğitim içerisinde okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim yer almaktadır (Nurgaliyeva ve Musin; 1999; 4-5.; Kazakistan Cumhuriyeti 319 Sayılı Eğitim Hakkında Kanunu, M.12).

Kurumsallaşma yönünden bakıldığında Türkiye’de Eğitim Sisteminde Örgün Eğitimin yanı sıra yaygın eğitim de vardır. Yaygın eğitim özellikle Lise ve Yükseköğretim düzeyinde günden güne artış göstermektedir. Kazakistan’da ise yaygın eğitime rastlanmamaktadır.

Türkiye’de ve Kazakistan’da Okul Öncesi Öğretim: Okul öncesi eğitim Türk Milli Eğitim Sisteminin ilk basamağını oluşturmaktadır. Okul Öncesi Eğitimin amaçları Okul öncesi eğitim yönetmeliğinin 6. Maddesinde belirtilmiştir. Buna göre okul öncesi eğitiminin amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak çocukların; Atatürk, vatan, millet, bayrak, aile ve insan sevgisini benimseyen, millî ve manevî değerlere bağlı, kendine güvenen, çevresiyle iyi iletişim kurabilen, dürüst, ilkeli, çağdaş düşünceli, hak ve sorumluluklarını bilen, saygılı ve kültürel çeşitlilik içinde hoşgörüli bireyler olarak yetişmelerine temel hazırlamak amacıyla çaba göstermek, Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak, Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak, Çocuklara sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü,

yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi davranışları kazandırmak. Çocuklara hayal güçlerini, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışlarını kazandırmak, Çocukları ilköğretime hazırlamaktır (Okul Öncesi Eğitimi Yönetmeliği. M. 6.).

Tarih süreci içinde baktığımızda 1961-1962 öğretim yılına kadar da resmi ana sınıfı, anaokulu açılmamıştır. Bu dönemde 10 ilde ana sınıfı açılmış bu sınıflara 20 ilkokul öğretmeni atanmıştır. Kız Meslek Liselerinde anaokulu öğretmeni yetiştirmek için 1960-1964 yıllarında çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü açılmıştır. 1970-1971 yılında ilk öğretmen okullarının programları 4 yıllığa çıkarılmış ve okul öncesi eğitimi dersi eklenmiştir. 1973 yılında çıkan MEB Temel Yasası ile tüm öğretmenlere yükseköğrenim görme zorunluluğu getirilmiştir. 1980 yılından sonra birçok üniversitede okul öncesi öğretmenliği bölümleri açılmıştır. İlköğretim çağına girmemiş çocukların eğitimi için 1992 yılında MEB tarafından merkez teşkilatında Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Günümüzde Okul öncesi Eğitim kurumları Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlıdır. Türkiye’de Okul Öncesi Öğretmenin öncelikle sahip olması gereken özellikler çocuk gelişimi ve eğitimi, beslenmesi ve sağlığı konularında bilgi sahibi olmak, müzik, resim, drama, oyun gibi konularda bilgili birçok eğitim materyallerini temin edebilecek beceriye sahip olmak, Okul öncesi eğitim programları konusunda bilgili olmak, iyi bir mizah duygusuna sahip olmak, çocukça davranışlardan sıkılmamak, sabırlı olmak, sorumluluk sahibi olmak, çocukta çok küçük de olsa ilerlemeyi görebilmek, yaratıcı olmak, yeniliklere uyum sağlayabilmek, çocukların ihtiyaçlarına duyarlı olmak, Türkçeyi iyi ve güzel konuşmak, iletişim becerilerine sahip olmak, hoşgörülü ve esnek olmak, dış görünüşüne dikkat etmek, meslektaşları ve aileler ile işbirliği yapabilmek, güvenilir olmak, doğru ve çabuk kararlar verebilmek, peşin hükümlü olmamak, iyi bir meslek ahlakına sahip olmak, iyi bir rehber olmak, sağlıklı, canlı, hareketli, neşeli olmak sayılabilir.

Kazakistan Cumhuriyeti eğitim sisteminde de Türkiye’de olduğu gibi eğitimin ilk basamağını okul öncesi eğitim oluşturmaktadır. Okul öncesi eğitim 27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan’ın Eğitim Hakkında Kanununda eğitim kuruluşları çocukların yaşlarına göre kreş, çocuk bahçeleri, kreş ve çocuk bakım evleri şeklinde oluşmaktadır. Çocuklar bir buçuk yaşına kadar Kreşlere, bir buçuk üç yaş arası çocuk bahçelerine, üç yaşından altı yaşına kadar kreş ve çocuk bakım evlerine gönderilebilirler. Kazakistan Cumhuriyetinde 27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan Eğitim Hakkında Kanunu’nun 15-30 maddelerine göre, okulöncesi eğitimin esas amacı; Okulöncesi eğitim ve öğretiminin eğitim programlarını çocuklara benimsetmek ve gerçekleştirmek için imkanlar sağlamak; çocukların entelektüel ve sosyal bakımdan gelişmelerine yardımda bulunmak; psikoloji ve bedensel sağlığını korumak ve geliştirmek; beş veya altı yaş üzerindeki çocukları okula hazırlamak; ailelerle işbirliğini yapmak; okulöncesi yaşındaki çocukları evlerinde yetiştiren ailelere, metot, diyalog ve uyum sağlama yardımını organize etmektir (Kazakistan Cumhuriyeti 319 Sayılı Eğitim Hakkında Kanunu, madde 15-30.). (Bakınız Tablo III.)

Türkiye’de ve Kazakistan’da İlköğretim: Türkiye’de ilköğretim okulları 1997 öncesinde ilkokul ve ortaokul olmak üzere iki farklı bölüm ve düzeyden oluşmakta idi. 18.08.1997 tarihli 4306 sayılı yasa ile bu iki eğitim kurumu (ilkokul ve ortaokul) birleştirilmiş ve eğitim ve öğretim ilköğretim olarak adlandırılan 8 yıllık kesintisiz eğitimden oluşmuştur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılarak, bitirenlere ilköğretim diploması verilmiştir (Korkmaz;

2005) Ancak, 30.03.2012 tarihinde 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim kanunu” ile Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Öğretim 4+4+4 şeklinde olmak üzere 12 yıla çıkmıştır. İlköğretim kurumlarında okuyan çocukların okula başlama yaşı 5 yaşını bitirdiğinin ilk eylül ayı olarak belirlenmiştir (6287 Sayılı Eğitimde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun m. 22.). Ayrıca öğrencilerin ilköğretim örgün eğitim yaşı da aynı kanunda belirlenmiş ve “ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter” denilmiştir. Buradan anlaşılmaktadır ki Türkiye’de Mecburi Eğitim İlköğretim düzeyinde 8 yıl olup 6-13 yaş arasını kapsamaktadır. (Bakınız Tablo III.)

İlköğretim Kurumlarının amaç ve görevlerine bakıldığında bu kurumların amaç ve görevlerinin 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununda açık bir şekilde belirlendiği görülmektedir. Kanunda belirtildiği şekilde ilköğretimin amaç ve görevleri; milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyet yönünden yetiştirerek, hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır (1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu, M. 23., 23/1, 23/2, 23/3.). İlkokul ve ortaokullar kanun ve hükümler çerçevesinde ihtiyaçlara göre açılmaktadır. Ayrıca 6287 Sayılı Kanunla öğrenci yeterliliği görülen köylerde yeniden ilkokul açılmış, ortaokul seviyesinde 5.6.7. ve 8. sınıflar için İmam hatip ortaokulları açılmaya başlanılmıştır. Adı geçen kanun ile birlikte İlköğretim Diploması 12 yıllık mecburi eğitime geçildiğinden kaldırılmış ortaöğretim kurumlarına kayıtlar sistem üzerinden gerçekleştirilmeye başlanılmıştır.

Kazakistan Cumhuriyetinde ilköğretim, 1-4 sınıflarda çocukların eğitimini kapsayan öğretim kademesinden oluşmaktadır. Kazakistan’da ilkokul, kesintisiz genel ortaöğretimin bir basamağıdır ve dört yıllık bir süreci içermektedir. Bu okullara çocuklar 6 yaş itibariyle alınmaktadır. Çocukların hangi yaşta okula başlayacağına aileler tarafından karar verilir. Aileler, okullarda bir çocuğun okula başlamaya hazır olup olmadığını test eden okulların tıbbi ve psikolojik danışmanlarından oluşan komisyonca bu kararı alma yönünde desteklenir. 27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim Hakkında Kanunu’nun 16. Maddesine göre ilköğretimin amacı; çocuklara temel çalışma beceri kazandırmak ve hayat bilgisini vermek, çocuklara devam edecekleri eğitim kurumlarını, programları ve kitaplarını serbestçe seçebilme imkânı sağlamak, ilgi ve becerileri doğrultusunda yeteneklerini geliştirmektir. Bu öğretim kademesi devlet okullarında parasızdır (Kazakistan Cumhuriyeti 319 Sayılı Eğitim Hakkında Kanunu, maddesi 16.).

Tablo III.
Türkiye’de ve Kazakistan’da Eğitim Süresi.

Türkiye Cumhuriyeti	Kazakistan Cumhuriyeti
Okul Öncesi Eğitim Serbest (60-66 Ay ve Öncesi)	Kreşler (1,5 yaşına kadar) Çocuk bahçeleri (1,5 ve 3 yaş arası) Kreş ve çocuk bakım evleri (3 yaş ve üzeri)
İlkokul 4 Yıl (60. Aydan itibaren kayıt hakkı başlar)	İlkokul 4 yıl. (72 Aydan itibaren başlar)
Orta okul 4 Yıl	Kazakistan’da Ortaokul ve Lise seviyesi eğitim

(İlkokuldan sonra 13 yaşı sonuna kadardır.)

faaliyeti farklı olup orta ve lise seviyesi birleştirilmiştir. Bu bağlamda: 5-9 sınıflar orta aşama, 10-11 sınıflar. Temel (Yüksek sınıf aşaması) kabul edilmektedir.

Lise ortaokuldan sonra 4 yıldır.

(Not: Öğrenci iki yıl üst üste sınıf tekrarı yaparsa örgün eğitim dışına çıkmaktadır.)

Lise Ortaokul eğitim ve öğretimi içinde geçmektedir.

Tablo 3'de okul öncesi dönemin Kazakistan'da üç farklı dönemde olduğu görülmektedir. İlkokul ay farkı olmasına rağmen eğitim süresi itibariyle aynıdır. Ortaokul ve lise kavramları Türkiye'de 4+4 şeklinde farklı ve ayrı kurumlarda değerlendirilirken Kazakistan'da Lise (Ortaöğretim) kavramı olmamakla beraber orta seviye; orta ve temel aşama olarak iki dönemden oluşmaktadır.

Türkiye'de ve Kazakistan'da Ortaöğretim: 6287 sayılı Kanun ile Türkiye'de orta öğretim kurumları da yeniden şekillenmiştir. İlgili yasanın 26. maddesinde “*Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir.*” Denilmek suretiyle ortaöğretim kurumları tanımlanmıştır. Ortaöğretim kurumlarının amaç ve görevleri: Bütün öğrencilere ortaöğretim düzeyinde genel kültür kazandırmak suretiyle onlara kişi ve toplumun sorunlarını tanıtmak, sorunlar hakkında çözüm yollarını aramak ve yurdun, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak, öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde, yükseköğretime veya hem yüksek mesleğe hem yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır (1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu, m. 28.).

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa'sı 30. maddesinde, “*Kazakistan vatandaşlarına devlet eğitim kuruluşlarında parasız ortaöğretim garanti edilir ve ortaöğretim zorunludur*” hükmü öngörülmüştür². 27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti eğitim hakkında Kanunu'nun 16. maddesi, genel ortaöğretim yönetmenliğine göre, ortaöğretimin amacı: günümüzde verilen eğitimin amacı, öğrencilere genel eğitim vermek, beceriler kazandırmak, millî ve insanî değerleri öğretmektir. Eğitim kurumlarının çeşitli programlar hazırlayarak, çocukların gelişme ve kendilerini yetiştirmeleri için kitapları serbestçe seçebilmelerine ve karar verebilmelerine imkânlar sağlamaktır (Kazakistan Cumhuriyeti 319 Sayılı Eğitim Hakkında Kanunu, M. 16.). Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim Hakkında Kanun'da belirtildiği gibi; genel ortaöğretim üç aşamadan oluşmaktadır: Birinci aşama: 1-4 sınıflar, Orta aşama: 5-9 sınıflar, Temel (Yüksek sınıf aşaması): 10-11 sınıflardır. (Bakınız Tablo III.) Kazakistan'da genel orta öğretim; 4 yıllık ilköğretim, 5 yıllık esas orta, 2 yıllık temel öğretim, lise, kolej, ilk ve orta meslekî, teknik öğretim kurumlarından oluşmaktadır. Bu okullarda öğrenciler sömestr esasına göre öğrenim görmektedir. Bu okullardaki eğitim aşamaları ayrı ya da beraber (birlikte) faaliyet gösterebilir. Bu aşamadaki okulların programı birbirine bağlıdır. Ayrıca devlet okullarında eğitim zorunlu ve parasızdır. Genel ortaöğretim, beşinci sınıftan başlanmaktadır. Bu sınıfta dersler kendi uzmanlık alanlarında eğitim görmüş farklı öğretmenler tarafından (branş öğretmeni) verilir.

²Kazakistan Cumhuriyeti'nin Anayasası, 30 Ağustos 1995 tarihli cumhuriyet referandumda kabul edilmiştir.

Kazakistan'da 11-12 yıllık orta öğretim birçok şekilde yapılmaktadır. Bir öğrenci genel eğitim veren bir okula devam ederek orta öğretimine devam edip ilgili derslerden başarılı olduktan sonra 11 yıllık eğitimini tamamlayabilir ya da 9 yıl genel öğretim veren bir okuldan sonra 3 yıl mesleki eğitim veren bir okula devam edebilir (bu şekilde 12 yıl) veya biraz genel eğitim meslekî eğitimin verildiği sanat okuluna gitmeyi tercih edebilir (Shuinshina; 2006).

Türkiye'de ilkököl 4 yıldır ve ilkökulda haftada her sınıfta otuz olmak üzere toplam yüz yirmi saat ders verilmektedir. Kazakistan da ise bu saat yüz altı saate düşmektedir. (Bakınız Tablo IV.)

Tablo IV.***Türkiye'de ve Kazakistan'da İlkokul Haftalık Ders ve Saatleri.***

Sınıf	Türkiye Cumhuriyeti Ders Adı/ Haftalık Saati	Kazakistan Cumhuriyeti Ders Adı/ Haftalık Saati
1.	Türkçe 10, Matematik 5, Hayat Bil. 4, Görsel Sanatlar 1, Müzik 1, Oyun Etkinlik 5, Seçmeli Ders 4 30 Saat	Elif-be Kitabı (Kazakça) 7, Matematik 4, Müzik 1, Beden Eğitimi 3, Dünya Bilgisi 1, Mantık 1, Resim 1, Çalışma Eğitimi 2, Dil Geliştirme 1, İngilizce 1, Kendini Geliştirme 1, Serbest Etkinlik 1. 24 Saat
2.	Türkçe 10, Matematik 5, Hayat Bil. 4, Görsel S. 1, Müzik 1, Oyun Etkinlik 5, Yabancı Dil 2, Seçmeli Ders 2 30 Saat	Kazak Edebiyatı 4, Kazak Dili 4, Matematik 4, Çalışma Eğitimi 2, Beden Eğitimi 3, Resim 1, Mantık 1, Dil Geliştirme 1, İngilizce 1, Kendini Geliştirme 1, Müzik 1, Serbest Etkinlik 1. 24 Saat
3.	Türkçe 8, Matematik 5, Hayat Bil. 3, Fen Bil. 3, Yabancı Dil 2, Görsel San. 1., Müzik 1., Oyun ve Fiziki etkinlikler 5, Seçmeli Sers 2. 30 Saat	Rus Dili 2, Matematik 5, Kazak Edebiyatı 4, Kazak Dili 4, İlgi Çekici Matematik 1, Müzik 1, Çalışma Eğitimi 2, Kendini Geliştirme 1, Dünya Bilgisi 1, Resim1, Beden Eğitimi 3, İngilizce 1, Güzel Okuma 1, Serbest Etkinlik 1, Dil Geliştirme 1. 29 Saat.
4.	Türkçe 8, Matematik 5, Sosyal Bilgiler 3, Fen Bil. 3, Yabancı Dil 2, Görsel San. 1, Müzik 1, Oyun ve Fiziki Etkinlikler 5, Seçmeli Ders 2. 30 Saat	Matematik 5, Rus Dili 2, Kazak Dili 4, Kazak Edebiyatı 4, Çalışma Eğitimi 2, Resim 1, Beden Eğitimi 3, Müzik 1, Dünya Bilgisi 2, Kendini Geliştirme 1, İlgi Çekici Matematik 1, Serbest Etkinlik 1(Önemli Gün ve Haftalarla ilgili Etkinlikler), Dil Geliştirme 1, Güzel Okuma 1. 29 Saat

İlkokul dersleri ve haftalık ders saatleri değerlendirildiğinde ilkökul düzeyinde Türkiye'de ilk dört sınıfta da haftalık ders saatinin Kazakistan Devletinde uygulanan ders saatinden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Kazakistan'da birinci sınıfta yabancı dil uygulaması varken Türkiye'de bu uygulama ikinci sınıfta başlamaktadır. Mantık, Kendini Geliştirme, İlgi Çekici Matematik, Dünyayı Tanıma ve Kazak Edebiyatı gibi dersler Kazakistan Eğitim sisteminin birinci kademesinde okutulurken bu dersler Türkiye Cumhuriyeti birinci kademe eğitim düzeyinde okutulmamaktadır.

Her iki ülkenin ortaokul ders ve haftalık ders saatleri karşılaştırıldığında Türkiye’de dört yıl boyunca haftada yüz kırk altı saat, Kazakistan’da ise yüz otuz dört saat olduğu anlaşılmaktadır. (Bakınız Tablo V.) Diğer taraftan ortaokul düzeyinde verilen derslere bakıldığında Kazakistan’da ders çeşitliliğinin Türkiye’den fazla olduğu görülmektedir.

Tablo V.*Türkiye’de ve Kazakistan’da Ortaokul Haftalık Ders ve Saatleri.*

Sınıf	Türkiye Cumhuriyeti Ders/ Saati	Kazakistan Cumhuriyeti Ders/ Saati
5.	Türkçe 6, Matematik 5, Fen Bilgisi 4, Sosyal Bilgiler 3, Yabancı Dil 4, Din Kültürü 2, Görsel Sanatlar 1, Müzik 1, Beden Eğitimi 2, Seçmeli Ders 8 36 Saat	Kazak Dili 4, İngilizce 2, Kazakistan Tarihi 1, Matematik 6, Rus Dili 2, Kazak Edebiyatı 2, Fen Bilimleri 1, Bilgisayar 1, Müzik 1, Doğa ve İnsan 1, Kendini Geliştirme 1, Beden Eğitimi 3, Resim 1, Çalışma Eğitimi 1, Dil Geliştirme 1, Rus Edebiyatı 1, Ekoloji 1, Matematik Pratik 1. 31 Saat
6	Türkçe 6, Matematik 5, Fen Bilgisi 4, Sosyal Bilgiler 3, Yabancı Dil 4, Din Kültürü 2, Görsel Sanatlar 1, Müzik 1, Beden Eğitimi 2, Seçmeli Ders 8. 36 Saat	Matematik 6, Kazak Dili 4, Coğrafya 2, Kazakistan Tarihi 2, Rus Dili 2, Beden Eğitimi 3, Genel Tarih 1, İngilizce 2, Kendini Geliştirme 1, Biyoloji 2, Resim 1, Müzik 1, Ekoloji 1, Bilgisayar 1, Kazak Edebiyatı 1, Rus Edebiyatı 1, Çalışma Eğitimi 1, Dil Geliştirme 1, Serbest Etkinlik 1. 34 Saat.
7	Türkçe 5, Matematik 5, Fen Bilgisi 4, Sosyal 3, Yabancı Dil 4, Din Kültürü 2, Görsel Sanatlar 1, Müzik 1, Beden Eğitimi 2, Teknoloji Tasarım 2, Seçmeli Ders 8 37 Saat	Kazak Dili 4, Matematik 4, Biyoloji 2, Geometri 1, Coğrafya 2, Kazak Edebiyatı 1, Beden Eğitimi 3, Rus Dili 2, İngilizce 2, Fizik 2, Bilgisayar 1, Kazakistan Tarihi 2, Genel Tarih 1, Çalışma Eğitimi 1, Rus Edebiyatı 1, Yurt Bilgisi 1, Ekoloji 1, Kendini Geliştirme 1, Geoloji/Matematik Pratik 1. 33 Saat
8	Türkçe 5, Matematik 5, Fen Bilgisi 4, TC. İnkılap Tarihi 2, Yabancı Dil 4, Din Kültürü 2, Görsel S. 1, Müzik 1, Beden Eğitimi 2, Teknoloji Tasarım 2, Rehberlik ve Kariyer Planlama 1, Seçmeli Ders 8. 37 Saat	Matematik 5, Rus Dili 2, Kazak Dili 4, Coğrafya 2, Rus Edebiyatı 1, Serbest Etkinlik 1, İngilizce 1, Kazakistan Tarihi 3, Biyoloji 2, Beden Eğitimi 3, Fizik 2, Bilgisayar/İngilizce 2, Geoekoloji/Matematik Pratik 1, Kimya 2, Çalışma Eğitimi 1, Kazak Edebiyatı 1, Kendini Geliştirme 1, Ekoloji 1, Dil Geliştirme 1. 36 Saat

Bu tablodan Türkiye’de orta okul düzeyinde (5., 6., 7. ve 8. Sınıflar) haftalık ders saatlerinin Kazakistan’dan fazla olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ikinci kademede Kazakistan’da ikinci yabancı dil Rusça okutulmaktadır. Kendini geliştirme, insan ve Doğa, Rus ve Kazak Edebiyatı dersleri dikkat çekici farklılıklar olarak göze çarpmaktadır. Kazakistan’da bu düzeyde Din Kültürü Dersinin olmaması dikkat çekmektedir. Her iki ülke eğitim

müfredatında da ortaokul düzeyinde “Türk Kültürü” muhtevalı özümüzü tanıtıcı ders bulunmamaktadır.

İki ülkede Ortaöğretim düzeyinde (Lise) haftalık ders sayısı ve saatini değerlendirdiğimizde büyük farklılığın olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle Türkiye’de Lise düzeyi öğrenim dört yıl Kazakistan da ise üç yıldır. Türkiye’de liselerde (Genel Liseler) 120 saat ders alınırken Kazakistan’da yüz sekiz saat ders alınmaktadır.(Bakınız Tablo VI.) Ders Çeşitliliğine bakıldığında Kazakistan’da ders çeşitliliğinin fazla olduğu görülmektedir.

Tablo VI.*Türkiye’de ve Kazakistan’da Lise (Ortaöğretim) Düzeyi Haftalık Ders ve Saatleri.*

Sınıf	Türkiye Cumhuriyeti Ders/ Saat	Kazakistan Cumhuriyeti Ders/ Saat
9.	Dil Anlatım 2,Türk Edebiyatı 3,Din Kültürü 1,Tarih 2,Coğrafya 2,Matematik 4,Geometri 2,Fizik 2,Kimya 2,Biyoloji 2,Sağlık Bilgisi 1,Yabancı Dil 3,Beden Eğitimi 2 ,Görsel Sanatlar 1,Rehberlik 1. 30 Saat	9. Kazakistan Tarihi 4, Kazak Dili 3, Fizik 2, Biyoloji 2, Çizim Dersi 2, Tarihi Şahıslar 1, İngilizce 2, Kimya 2, Matematik 4, Coğrafya 2, Geometri 1, (Dintanuv) Din Dersi 1, Beden Eğitim 3, Kazak Edebiyatı 1, Kendini Geliştirme 1, Bilgisayar 1, Rus Dili 2, Rus Edebiyatı 1, Çalışma Eğitimi 1 (Abaytanuv) (Kazak edebi dilinin önde gelen kurucularından, büyük şair Abay Kunanbayev’in hayatı eserleri ve felsefesini etraflı bir şekilde inceleyen bilgi dalı) 1, Serbest Etkinlik 1. 38 Saat
10.	Dil Anlatım 2, Türk Edebiyatı 3, Din Kültürü 1, Tarih 2, Coğrafya2,Yabancı Dil 2, Beden Eğitimi2, Görsel Sanatlar 1, Milli Güvenlik 1 (Kaldırıldı), Rehberlik 1., Seçmeli Ders 13 30 Saat	10. Fizik 3, Biyoloji 2, Kimya 2, Matematik 5, Kazak Edebiyatı 2, Kazak Dili 1, Beden Eğitimi 3, Coğrafya 2, Rus Dili 1, Biyoekoloji 1, Rus Edebiyatı 1, İngilizce 2, Çalışma Eğitimi 1, Kazakistan Tarihi 2, Genel Tarih 1, Kendini Geliştirme 1, Devir Tarihi 2, Abaytanuv 1, Bilgisayar 1, Örnekleme Matematik 1, Fizik ve Ekoloji 1, Askeri Hazırlık 1, Matematik ve Analiz Temeli 1, Hukuk 1, Serbest Etkinlik 1. 40 Saat
11.	Dil Anlatım 2, Türk Edebiyatı 3, Din Kültürü 1, TC. İnkılap Tarihi 2, Felsefe 2, Yabancı Dil 2, Beden Eğitimi2, Görsel Sanatlar 1, Rehberlik 1, Seçmeli Ders 14. 30 Saat	11. Fizik 3, Biyoloji 2, Kimya 2, Matematik 5, Kazak Edebiyatı 2, Kazak Dili 1, Beden Eğitimi 3, Coğrafya 2, Rus Dili 1, Biyoekoloji 1, Rus Edebiyatı 1, İngilizce 2, Çalışma Eğitimi 1, Kazakistan Tarihi 2, Genel Tarih 1, Kendini Geliştirme 1, Devir Tarihi 2, Abaytanuv 1, Bilgisayar 1, Örnekleme Matematik 1, Fizik ve Ekoloji 1, Askeri Hazırlık 1, Matematik ve Analiz

Temeli 1, Hukuk 1, Serbest Etkinlik 1.
40 Saat

12. Dil Anlatım 2, Türk Edebiyatı 3, Din Kültürü 1,
Yabancı Dil 2, Beden Eğitimi 2, Görsel Sanatlar 1, Trafik Ve İlk Yardım 1, Rehberlik 1, Seçmeli
Ders 17.
30 Saat
- Yok**

Ortaöğretim (Lise) düzeyinde Türkiye’de dört yıl eğitim ve öğretim verilirken bu süre Kazakistan’da 3 yıldır. İki ülkede ortaöğretim süresince verilen toplam ders kredisine bakıldığında Türkiye’de 120 saat, Kazakistan’da 118 saat olduğu anlaşılmaktadır.

Lise düzeyinde en dikkat çekici husus Kazakistan’da Din dersinin bu düzeyde veriliyor olmasıdır. Diğer taraftan Kazakistan’da; Çizim, Kendini Geliştirme, Biyografi, Askeri Hazırlık ve Hukuk Dersleri farklılık ortaya koyan derslerdir.

Türkiye’de ve Kazakistan’da Yükseköğretim: Liseden sonraki alınan eğitime Türkiye’de yükseköğretim denilmektedir. Yükseköğretim iki yıllık ön lisans (Sınavlı-Sınavsız) ve Lisans (4-5 yıl) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ayrıca Lisans öğrenimini bitirenler alanlarının bir üst öğrenimini tamamlayıp “Bilim Uzmanı”, daha üstünü tamamlayıp “Doktor” unvanı almaktadırlar (1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu m. 34-35.) Bu örgün eğitim kurumları dışında bir de yaygın eğitim kurumları vardır. Bu kurumlara “Halk Eğitim Merkezi” denilmektedir. Halk eğitim merkezleri il ve ilçelerde bulunmaktadır. 365 gün 24 saat esasına göre çalışan bu eğitim merkezleri var oldukları yerlerdeki halkın yaş sınırlaması olmaksızın her türlü istek ve öğrenme isteği ile ilgili kursları yasal çerçevesi içinde açabilmektedirler. Bu sayede halkın eğitim ve öğretim açısından bir fiil aydınlanması sağlanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti Anayasasının 30. maddesi gereğince, Kazakistan vatandaşları yükseköğretim kurumlarında yapılan sınavı kazanmaları neticesinde parasız eğitim alma hakkına sahiptir. Kazakistan’da yükseköğretim; üniversitelerden, enstitülerden, akademilerden, Yüksek Askeri okullardan oluşmaktadır. Kazakistan’da yükseköğretim kademesinde verilen eğitim 4 ile 7 yıl arasında değişmektedir. Yükseköğretim kurumlarında eğitim görecekt öğrencilerin seçimi, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Öğrencilerin hangi şartlara göre seçileceğini bakanlığa bağlı “Yüksek Öğretim Kurulu” belirlemektedir. Yükseköğretim kurumlarında alınacak öğrenci sayısı devlet talebine göre uzmanlar tarafından hazırlanan planlara ve işverenlerle yapılan anlaşmalara göre belirlenmektedir. Ülkede yükseköğretimden başarıyla mezun olan öğrenciler sınavla yüksek lisans ve doktora programlarına devam etmektedirler. Yüksek lisans eğitimi iki yıl ve doktora dört yıl sürelidir. Yüksek Lisans eğitimi başarıyla bitiren öğrencilere Fakülte Yönetim Kurulu Kararı ile “Magistrant” daha üstünü tamamlayanlar “Doktor” unvanı almaktadırlar.³ Kazakistan Cumhuriyeti’nin yükseköğretim amaçları: *Toplumun, devletin ve*

³Kazakistan Cumhuriyeti Yüksek Eğitim Verilen Memleket Geneline Zorunlu Standartı, 28 Ağustos 2012, No: 1080 kararı ile onaylanmıştır.

bireylerin yüksek eğitim isteğini (ihtiyaçları) sağlamak, bireylere eğitimin içeriğini, şeklini, zamanını seçmede büyük seçenekler sunmak ve öğrencilere temel dersleri benimseterek, profesyonel bilgi ve beceriyi zenginleştirmek, çağdaş bilimsel araştırma yöntemlerini, ileri üretim teknolojilerini, üretimin örgütlenmesi ve yönetimini kavratmak olarak tanımlanmaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek üzere yüksekokullara teorik ve pratik bilgileri olan değişik alanlarda çalışabilen üst düzeyde uzmanların yetiştirilmesi görevi verilmiştir (Shuinshina; 2006; 90). Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası'nın 19. maddesinin 2. fıkrasına göre; "Kazakistan Vatandaşları ana dilini ve kültürünü kullanma hakkına sahiptir, eğitim-öğretim, sanat ve konuşma dilini seçmede serbesttir" hükmü mevcuttur. "Kazakistan Devleti, ülke genelinde yaşayan etnik grupların ana dillerinin öğrenilmesi ve geliştirilmesi için gereken imkan sağlar. Farklı etnik grupların yoğun yaşadığı yerlerde yapılan faaliyetlerde onların kendi dilleri kullanılabilir" hükmü öngörülmüştür (Kazakistan Cumhuriyeti Anayasası 19 Maddesinin 2.Fıkrası.)

Türkiye'de ve Kazakistan'da Eğitim ve Öğretim Süresi: Türkiye'de eğitim ve öğretim her yıl milli, dini ve tatil günleri göz önüne alınarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bir eğitim öğretim yılı iki dönemden oluşur. Okullar ilk, orta ve lise düzeyince eylül ortasında açılmakta ocak sonunda birinci dönem sona ermekte, ikinci yarıyıl ise şubat ortasında başlayıp haziran ayının ikinci haftasında tamamlanmaktadır. Eğitim öğretimde görevli olan öğretmenler 1 Temmuz-1 Eylül tarihleri arasında ve yarıyıl tatilinde iki hafta resmi izinli sayılmaktadır (657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu M. 103.).

Kazakistan'da Eğitim öğretim takvimi 1 Eylül- 25 Mayıs tarihleri arasında olup, üç sömestrden oluşur. Birinci; Bahar Tatili - 8 Gün (04-11 Kasım 2015) ikincisi Kış Tatili - 10 Gün (30 Aralık 2015 - 08 Ocak 2016), Üçüncüsü İlkbahar Tatili - 12 Gün (21 Mart 2016 - 01 Nisan)'dir⁴. Kazakistan'da tatillerin amacı zihnen yorulan öğrencilerin tatil yaparak yorgunluklarını gidermektir.

SONUÇ

Türkiye ve Kazakistan eğitim sistemlerinin ele alınarak mukayesesinin yapılmış olduğu bu makalede görülmektedir ki tarih, kültür ve soy birliği içerisinde olan iki bağımsız Türk devletinin uyguladığı eğitim sistemleri büyük oranda benzerlik göstermektedir. Eğitim sistemi ve devletin eğitim politikası eğitim bakanlıkları eli ile yürütülmektedir. Eğitim politikası siyasal sistem içerisinde merkezde bakanlık olarak teşkilatlanmış taşrada ise İl Müdürlükleri, İlçe Müdürlükleri ve Okul Müdürlükleri şeklinde teşkilatlanmıştır.

İki Türk Cumhuriyetinin de eğitim sisteminde de amaçlar bakımından büyük benzerlikler görülmektedir. Temel amaç ülkenin ahlaki değerleri ve tarihine bağlı çağdaş dünya normlarında bilgi sahibi insan yetiştirmektir.

⁴ 27.07.2007 tarihli ve 319 sayılı Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim Hakkında Kanunu'nun 5 maddesinin 14 fıkrasına uygun olarak; Genel Eğitim-Öğretim yapılan yerlerin 2015-2016 Eğitim ve Öğretim Yılı'nın başlanması hakkında, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın 08 Haziran 2015 Yılındaki No: 364 Fermanı.

İki devletin de eğitim sistemlerinde eğitimin asli unsuru olan eğitim verilen kurumlara baktığımızda Türkiye’de zorunlu eğitimin 4+4+4 şeklinde 12 yıl olduğu, Kazakistan’da 4+(4+3) şeklinde 11 yıl olduğu anlaşılmaktadır.

Her iki ülkenin eğitim sistemlerinde öğrencilerin haftalık almış oldukları derslere baktığımızda ilk ve ortaokul düzeyinde haftalık okutulan ders saati sayısının Türkiye’de Kazakistan’a göre fazla olduğu, Lise düzeyinde ise Kazakistan’da sınıflar düzeyinde haftalık ders saatinin Türkiye’den fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bunun temel sebebinin Lise öğrenim süresinin Türkiye’de 4, Kazakistan’da 3 yıl olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Ders adları ve müfredatları açısından değerlendirildiğinde Kazakistan’da birinci kademedeki daha ziyade kendine güven ve beceri eğitim ve öğretimi ile becerileri ortaya çıkarma üzerine derslerin olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı dil öğretimi, kendini tanıma, dünyayı tanıma dersleri Kazakistan’da daha erken sınıflarda verilmektedir. Kazakistan’da ikinci yabancı dil (Rusça) verilirken Türkiye’de Bazı liseler dışında bu uygulamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kazakistan’da dil bilgisi yansira edebiyat dersi de erken sınıflarda verilirken Edebiyat dersi Türkiye’de Lise düzeyinde verilmektedir. Din dersi ise Türkiye’de erken sınıflarda verilirken Kazakistan’da Lise düzeyinde verilmeye başlanmaktadır.

KAYNAKÇA

- 1739 Sayılı Temel Eğitim Kanunu, 24/6/1973 tarih ve 14574 Sayılı Resmi Gazete
- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 12/1/1961 Tarih ve 10705 Sayılı Resmi Gazete.
- 25.06.2012 Tarih ve 69 Sayılı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Kararı.
- Akdes, N. K. (1999), *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917’ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Boranbayeva, G. (Kasım, 2004). SSCB Dönemi ve Bağımsızlık Sonrası Kazak Dili, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1.
- Cramer, J. ve Bravne, S. (1982). *Çağdaş Eğitim, milli Eğitim Sistemleri Üzerine Bir İnceleme*, (Çv. F. Oğuzkan), MEB Basımevi.
- Coşkun, H. (1997). *Eğitim Teknolojisi Açısından Kültürlerarası Eğitim*, Hacettepe Tas Kitapçılık, Ankara.
- Demirel, Ö.(1998). *Karşılaştırmalı Eğitim*, Ankara: Kardeş Kitap ve Yayınevi.
- Doğusoy, A. (1998). *Kazakistan Ülke Raporu*, (TİKA) Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, İ.(2006). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Nurgaliyeva, G.K, ve Musin, S. (1999). *Karşılaştırmalı Pedagoji*, Gılım Yayınları, Almatı.
- Eren, A. ve Asker, A. (2012). *Türk Cumhuriyetleri Anayasaları*, TURKPA, Yayın. 4, Ankara.
- Gömeç, S. (1999). *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Korkmaz, T. (2005). *Türk ve İngiliz Eğitim Sisteminin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Shuinshina, N. (2006). *Türkiye’de Kazakistan Eğitim Sistemlerinin Örgütsel Yapılarını Karşılaştırılması (Merkezi ve Taşra Teşkilatı Açısından)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Düzenleyen Belirtilmemiş, Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası (2002), Kültür Kitabevi, Niğde.

Düzenleyen Belirtilmemiş, (Kazakistan Cumhuriyeti’nin Anayasası, 30 Ağustos 1995 tarihli cumhuriyet referandumunda kabul edilmiştir (Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған)

ҚРЗ (Kazakistan Cumhuriyeti’nin 319 Sayılı Eğitim Kanununa İmza Atılan Gün 27/07/2007 Astana. Akorda (Заңға қол қойылған күн: Астана. Ақорда. 2007ж. 27 шілде. №319-III).

Nurahunova, A. A. (2015). *Karşılaştırmalı Eğitim*, El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Felsefe ve Siyaset Bilimi Fakültesi, Almatı. (Нұрахунова Айгуль Арзиевна, Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Философия және саясаттану факультеті, Салыстырмалы педагогика, Алматы, 2015).

İnternet Kaynakları

3797 Sayılı Kanun. Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/73.html> (E.T. 01.04.2016)

<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> (E.T. 01.03.2016)

<http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa.maddeler?p3=42> (20.06.2016)